

En gymnasieutbildning för alla SOU 2016:77

SLU har beretts tillfälle att yttra sig över det mycket omfattande betänkandet om gymnasieskolan och har valt att kommentera fem av förslagen. (Siffrorna inom parentes nedan hänvisar till betänkandets avsnitt.)

Härutöver vill SLU framföra sin syn på de högskoleförberedande programmen och belysa övergången till högre utbildning.

Enhetliga behörighetskrav till nationella program (25.7)

Förslaget innebär att det blir samma behörighetskrav till yrkesförberedande som till högskoleförberedande program. SLU välkomnar förslaget. Utredningen visar att skillnaden inte spelar någon roll i realiteten, dessutom menar SLU att skilda krav stämpliar yrkesprogrammen som mindre värda, trots att många av dem förbereder för såväl angelägna bristyrken som för yrkeshögskola och högskola.

Grundläggande och särskild behörighet på yrkesprogram (25.9)

Alla yrkesprogram föreslås ge grundläggande behörighet, dock med möjlighet att genom aktiva val välja bort de teoretiska kurserna. Eleverna ska också ha rätt till utökad program för att kunna läsa in särskild behörighet.

Förslagen gör tydligt att det ska vara möjligt att fortsätta med eftergymnasiala studier – även efter ett yrkesprogram. Detta är särskilt välkommet för SLU som i förhållandevis stor utsträckning rekryterar elever från naturbruksprogrammet. Den nuvarande uppdelningen, där programmets yrkesförberedande roll ensidigt betonats, har enligt SLU:s mening varit direkt olycklig för de gröna näringarnas attraktivitet som helhet.

Programråd på högskoleförberedande program (25.11.2)

Utredningen föreslår att permanenta Skolverkets eget initiativ att ha programråd även för de högskoleförberedande programmen.

SLU har inget att invända mot att programråd införs för högskoleförberedande program. Enligt förslaget ska dessa programråd ha representanter både från högskolesektorn och från arbetslivet.

SLU menar att högskolorna på motsvarande sätt bör vara representerade i yrkesprogrammets programråd, särskilt som utredningen erkänner yrkesprogrammets studieförberedande roll.

Ett viktigt argument för detta är den tendens som SLU erfarit att arbetsmarknadens företrädare tenderar att se till förhållandevis kortsiktiga behov medan utbildningens roll är att förbereda för ett helt yrkesliv. Anställningsbarhet och sk. first day skills, måste avvägas mot utbildningens roll; d.v.s. att eleverna ska förberedas för ett helt yrkesliv där det är högst sannolikt med ett eller kanske flera karriärbyten.

Estetiskt ämne blir ett av de gymnasiegemensamma ämnena (25:12)

Förslaget innebär att ett estetiskt ämne ska ingå i alla gymnasieprogram.

SLU menar att förslaget är välkommet. Estetiska ämnen hör självklart hemma i en modern gymnasieskola av många skäl, såväl individuella som kulturella och samhällseliga.

Ämnesbetyg i en ämnesutformad gymnasieskola (25.19)

Utredningen föreslår att dagens kursrelaterade system överges till förmån för en ämnesrelaterad gymnasieskola med ämnesbetyg. Utredningen konstaterar att det måste få ta tid att strukturera om gymnasieskolan, minst tre år är den tid som stipuleras för själva utredningsarbetet. Tidigaste införandet bedöms vara 2020/21. Men om så bara några av de fördelar som utredningen förutser avseende elevernas stress och lärarnas arbetsbörda kan infrias så är det enligt SLU:s mening mödan värt. Ett ämnesbaserat system skulle antagligen också bringa lite ordning i den snårskog som enligt SLU:s uppfattning blivit av de högskoleförberedande programmen, se nedan.

De högskoleförberedande programmen

I sin genomgång av de högskoleförberedande programmen framför utredningen både samhällsvetenskapligt och naturvetenskapligt program som välfungerande.

Från SLU:s sida har vi noterat en anmärkningsvärt stor variation i det programinnehåll som eleverna har med sig från det kursbaserade gymnasiet. Det finns NA-program med samhällsvetenskaplig profil och vice versa. Det finns internationella, språkliga och estetiska profiler. Det finns profiler riktade mot forskning, data, ”global science”, biologisk mångfald, olika idrottsprofiler, och en rad många fler.

Förutom alla profiler verkar det finnas mycket stora möjligheter att välja, och välja bort kurser efter egna önskemål. Enligt våra register är det specialutformat program (SP) som är den gymnasiebakgrund som vuxit allra mest sedan gy2011 infördes. (I LADOK finns uppgifter om hur sökande till högskoleutbildning fått grundläggande behörighet.)

Baksidan av detta är att elever som börjat på ett högskoleförberedande program och får alltför fria valmöjligheter, riskerar att hamna i ett läge där ingen särskild behörighet har uppnåtts, vare sig inom samhällsvetenskapligt eller naturvetenskapligt ämnesområde. Det finns t.o.m. exempel på elever som har fått den särskilda behörigheten till SLU:s utbildningar utan att ha uppnått grundläggande behörighet.

Ytterligare problem med denna myriad av mer eller mindre individuella kurskombinationer som förs samman till program är att ge adekvat studieinformation, såväl inför och inom gymnasiet som inför elevernas val till högskolan. Det slår främst mot elever som kommer från familjer utan högskoleutbildning.

Kopplingen till högre utbildning och antagning

En ämnesrelaterad gymnasieutbildning får förstås konsekvenser för antagningen till högre utbildning. SLU bedömer att det är ett hanterbart problem att uttrycka behörighetsnivåerna för antagningen vid en övergång till ämnesbetyg. Däremot är det näst intill omöjligt att nu förutse vad ett ämnesrelaterat betygssystem skulle innebära avseende meritvärden och vilka justeringar avseende antagningssystemet som ev. blir nödvändiga när elever från olika system konkurrerar om samma platser.

Parallellt med denna utredning har Tillträdesutredningen arbetat med förslag till nytt antagningssystem. De har i sitt arbete konstaterat att en hel kull elever behöver känna till vilka förutsättningarna är för att kunna göra väl övervägda val. Det gäller i ännu högre grad förslag som presenteras här.

SLU förutsätter att hanteringen av detta betänkande samordnas med tillträdesutredningen, åtminstone i tid, och att riksdagsbehandlingen sker samtidigt. Det skulle innebära stora samhällsekonomiska vinster såväl i samband med datarelaterad systemanpassning som nödvändiga informationsinsatser.

Yttrandet har fastställts efter hörande av ansvariga för utbildningarna respektive antagningen. Beslut ärendet har fattats av prorektor Karin Holmgren efter föredragning av Kristina Julin.

Uppsala den 23 januari 2017.

Karin Holmgren

Kristina Julin